

Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

LOs svar på Remiss ang Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott SOU 2022 nr 37

LO har givits möjlighet att lämna remissyttrande över SOU 2022:37 – delbetänkande 1. LO har valt att kommentera på förslaget att inrätta ett administrativt sanktionssystem samt förslaget att flytta ansvaret för bidragsutredningar till Ekobrottsmyndigheten.

Sammanfattning av LOs ståndpunkter

- LO vill betona att benämningen bidragsbrott är direkt felaktigt och missvisande. Många av de ersättningar och förmåner som betalas ut är inte bidrag utan försäkringar.
- LO stödjer tillfullo utredningens strävan att förhindra felaktiga utbetalningar från socialförsäkringssystemen. LO anser att det är centralt med ett aktivt och träffsäkert arbete mot fusk och brottslighet mot socialförsäkringssystemen.
- LO avstyrker förslaget om att införa ett administrativt sanktionssystem. LO bedömer att systemet riskerar att skada legitimiteten för socialförsäkringssystemen. LO anser att utgångspunkten måste vara att fokusera på det systematiska, uppsåtliga fusket och den organiserade brottsligheten – aldrig att jaga enskilda som begått misstag. Risker blir då att systemen upplevs orättvisa och otillgängliga och tilliten till systemen skadas. LO anser att det finns andra mer träffsäkra sätt att bekämpa brottsligheten och fusket på. I detta sammanhang är exempelvis sekretesslättnader centralt som möjliggör för myndigheter att korskontrollera uppgifter samt den myndighet för felaktiga utbetalningar som ska inrättas.
- LO avstyrker särskilt inkluderandet av arbetslöshetskassorna i det administrativa sanktionssystemet. Det finns redan flera sanktionsmöjligheter för arbetslöshetskassorna. Att därtill införa ett sanktionssystem är därmed oproportionerligt och onödigt. Det är inte heller rimligt att arbetslöshetskassorna ska driva in straffavgifter från medlemmarna till staten.
- LO ser med tillförsikt på utredningens förslag att Ekobrottsmyndigheten får ansvar för bidragsutredningar givet att

ändamålsenliga resurser tillförs och att det nya ansvaret inte sker på bekostnad av myndighetens övriga brottsbekämpande arbete.

Administrativt sanktionssystem

För LO är ordning och reda på arbetsmarknaden och i våra välfärdssystem en högt prioriterade fråga. Det är av stor vikt att de medel som avsätts går till det som de är avsedda för och att det finns ett kontinuerligt och aktivt arbete med att förebygga och förhindra fusk och brottslighet. LO delar därmed utredningens strävan att förhindra felaktiga utbetalningar.

LO noterar också hur fusket och brottsligheten inom välfärden hänger nära samman och är en del av den växande arbetslivskriminaliteten. Det handlar om företagsmodeller som utnyttjar våra gemensamma välfärdssystem men också kombinerar ekonomisk brottslighet och utnyttjande av arbetskraft. Det senare kan exempelvis ske i form av människoexploatering, människohandel, brott mot arbetsmiljöreglerna och brott mot kollektivavtal i syfte att hålla kostnaderna nere och på så vis tillförskansa sig konkurrensfördelar. Detta har allvarliga konsekvenser för arbetstagare, de seriösa företagen som vill göra rätt för sig och som riskerar att konkurreras ut men också för välfärdens finansiering som bygger på att skatter och avgifter betalas in.

LO delar utredningens syn att legitimiteten för socialförsäkringssystemen värnas genom att minska läckaget av felaktiga utbetalningar. Samtidigt anser LO att en av de centralaste legitimitetsutmaningarna som rör socialförsäkringssystemen i dag är faktumet att stöd *inte* beviljas personer i behov. För att skapa ett system med legitimitet behöver det finnas tillit båda vägarna. En tillit från enskilda att de får det stöd de har rätt till och en tillit från myndigheterna, kommunerna och arbetslöshetskassorna gentemot den enskilde. Det är därmed centralt att konstruera ett väl avvägt system när det gäller kampen mot brottsligheten och fusket. Vi behöver värna legitimiteten och systemen men även försäkringstagarna. Dessa välfärdstjänster är inte vilka tjänster som helst. De har en grundläggande betydelse i många människors liv och har stora konsekvenser för människors hälsa, livskvalité och livschanser. Många gånger är de sökande i en utsatt eller påfrestande livssituation vilket måste beaktas.

LO avstyrker därmed förslaget om ett administrativt sanktionssystem i den föreslagna formen. LO anser att systemet riskerar att slå hårt mot de grupper i samhället som befinner sig i en socialt eller ekonomisk utsatt situation och slår olika på de olika områdena inom trygghetssystemet. Det är viktigt att arbetet med att förhindra felaktiga utbetalningar framförallt fokuserar på det systematiska uppsåtliga fusket och organiserad brottslighet – aldrig att jaga enskilda som gör misstag. LO anser att det är en skillnad mellan systematiskt uppsåtligt fusk, organiserad brottslighet och mänskliga misstag.

Det är av stor vikt att våra välfärdssystem inte upplevs som otillgängliga och orättvisa. Det i sin tur kan skada legitimiteten och få fler att avstå att söka om stöd, vilket i sin tur riskerar att undergräva den trygghet som systemen är ämnade att tillföra och kan urholka viljan att finansiera system om de inte upplevs tillgängliga och rättvisa.

Utredningen föreslår att sanktionsavgiften helt eller delvis ska kunna reduceras om det anses oskäligt att ta ut ett fullt belopp. I bedömningen om det är oskäligt ska särskild beaktning tas till ålder, hälsa eller liknande förhållanden. Å ena sidan är det positivt att det finns en möjlighet till att sanktionsavgiften reduceras vilket kan förmildra de negativa konsekvenserna som en sanktionsavgift kan ha för enskilda eller familjer. Å andra sidan är det fortfarande en överhängande risk för godtycke i bedömningen i vilken försäkringstagare som "förtjänar" en sänkning. Risken blir att de personerna som har god kunskap om systemet och har information om tillvägagångssätt för en sänkning och kan föra sin talan, har ett övertag. Det ska också tilläggas att de belopp som redan återkrävs ofta är ganska höga, vilket inte minst beror på långa handläggningstider innan beslut fattas (exempelvis hos Försäkringskassan), vilket gör att en sanktionsavgift därtill kan bli mycket betungande.

LO noterar att utredningen konstaterar att hanteringen av felaktiga utbetalningar förbättrats och förstärkt under senare år även om arbete kvarstår. Som utredningen också redogör för pågår det flera parallella utredningar och initiativ för att motverka felaktiga utbetalningar, såsom den nya myndigheten mot felaktiga utbetalningar som ska inrättas, VAB-utredningen, ^[1] översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst ^[2] med flera. Det är av vikt att förändringar som rör socialförsäkringar görs genomtänkt, långsiktigt och sammanhållet för att undvika oförutsedda negativa effekter. I detta hänseende är ett införande av ett sanktionssystem ett stort ingrepp som ska ske parallellt med diverse andra justeringar.

LO är av den uppfattningen att det är mer ändamålsenligt att myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor ökar sina kontroller och korskontrollera inlämnade uppgifter gentemot varandra i större utsträckning för att på så sätt upptäcka felaktigheter. I detta sammanhang har sekretesslättnader en viktig roll för att möjliggöra ett effektivt informationsutbyte mellan myndigheterna. Det ska också vara enkelt att göra rätt. LO välkomnar därmed utredningens resonemang om att förenkla processerna och på så vis göra dem mer lättillgängliga. Många ersättningsystem är i dag svåra att överblicka och beräkningarna av ersättningarna som betalas ut och under vilka förhållanden ersättningen får uppbäras är många gånger komplicerad och svår för den enskilde att förstå.

LO vill i sammanhanget också betona att en viktig aspekt för att minska fusk och brottsligheten riktade mot socialförsäkringssystemen är att se

över marknadsstyrningens negativa effekter och avveckla dessa. På flera områden har införandet av valfrihets- och marknadsmodeller skapat ekonomiska incitament för kriminella aktörer att utnyttja socialförsäkringssystemen, inom exempelvis assistans, tandvård och arbetsmarknadspolitiken. Om man menar allvar och vill komma till bukt med brottsligheten och fusket inom socialförsäkringssystemen måste ett helhetsgrepp tas vilket inkluderar en avmarknadisering.

Arbetslöshetskassan

LO avstyrker utredningens förslag att inkludera arbetslöshetsförsäkringen i det administrativa sanktionssystemet. Det finns redan flera sanktionsmöjligheter för arbetslöshetskassorna, möjligheten till uteslutning och fränkännande av rätt till utbetalning. Att ytterligare lägga till en sanktionsavgift som utredningen föreslår är därmed en dubbelbestraffning och oproportionerligt. LO ställer sig tveksam till utredningens argumentation om att de olika sanktionerna har olika funktioner vilket därmed, enligt utredningen, legitimerar införandet av en straffsanktion då detta skulle komplettera de andra sanktionsmöjligheterna. ^[3] Både sanktionsavgiften och uteslutningsmöjligheten är baserade på ekonomiska incitament för att ge ett preventivt och avskräckande syfte. Vidare föreslår utredningen att sanktionsavgiften ska tillfalla staten. I detta sammanhang vill LO understryka att det inte bör ligga i arbetslöshetskassornas uppdrag att driva in straffavgifter till staten från medlemmar som fått felaktiga utbetalningar.

Bidragsbegreppet

LO konstaterar att utredningen beskriver brott mot socialförsäkringar som bidragsbrott. LO vill i detta sammanhang dock betona att benämningen bidragsbrott är missvisande och rent felaktigt. Många av dessa ersättningar och utbetalningar som betalas ut är försäkringar och inte bidrag. Det finns därmed skäl att se över hur begreppen används.

Ekobrottsmyndigheten

Förslaget att flytta över utredningar till Ekobrottsmyndigheten från Polismyndigheten ser LO med viss tillförsikt på givet den specialistkompetens som Ekobrottsmyndigheten besitter. Samtidigt är det viktigt att Ekobrottsmyndigheten får de resurser de behöver för uppdraget och inte tvingas prioritera ner deras andra viktiga uppdrag som är nära sammankopplade, såsom arbetet mot ekonomisk brottslighet och arbetslivskriminalitet.

^[1] SOU 2022:31

^[2] Dir. 2021:90

^[3] SOU 2022:37 sida 370f.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Linnea Magro
Handläggare